

ESILLE!

Esittävän taiteen aluekeskusten
pilottihankesuunnitelma
2009–13

Sisällys

Ehdotus esittävän taiteen aluekeskuspilottihankkeen käynnistämiseksi.....	3
Tiivistelmä.....	4
1. Dynamiikkaa esittävän taiteen uusimmissa muodoissa	5
2. Tarpeet ja haasteet - alueellisten taidetoimikuntien näkemys	8
3. Alueellinen kulttuuritoiminta valtion kulttuuripolitiikan painopisteessä	11
4. Lastenkulttuurin ja tanssin aluekeskukset mallina esittävän taiteen alueelliselle toiminnalle.....	12
5. Esittävän taiteen keskusten pilottihankkeen tavoitteet	13
6. Vuonna 2009 käynnistyvät kolme pilottihanketta	14
7. Cirko – sirkuksen alueellinen toimintakeskus	15
8. Framil – Varsinais-Suomen esittävän taiteen aluekeskus	21
9. Pohjois-Karjalan esittävän taiteen keskus (etk).....	27
10. Pilottihankkeiden seuranta, arviointi ja jatkotoimenpiteet	32
11. Esittävän taiteen aluekeskushanke – yhteenveto.....	35

Liitteet

Hankkeiden opetusministeriön taloudellisen tuen yhteenveto
Hankkeiden talousarviot vuosille 2009–2013

Kannen kuva: Association WHS: Keskusteluja. Kuva Petri Virtanen, KKA.

EHDOTUS ESITTÄVÄN TAITEEN ALUEKESKUSPILOTTIHANKKEEN KÄYNNISTÄMISEKSI

Valtion näyttämötaidoimikunta ehdottaa opetusministeriölle esittävän taiteen viisivuotisen aluekeskusprojektipilottihankkeen käynnistämistä vuoden 2009 alussa Varsinais-Suomessa, Pohjois-Karjalassa ja Helsingissä. Näyttämötaidoimikunta esittää, että hanketta varten varataan valtion budjetista **vuodelle 2009 310 000 euron** määräraha. **Vuosina 2009–2013** toteutettavan kolmen keskuksen pilottikauden **opetusministeriön kokonaisrahoitusosuus** on yhteensä **1 775 000 euroa**. Hankkeen muu rahoitus kerätään omien tuottojen lisäksi alueiden ja kaupunkien kulttuuri-, opetus- ja sosiaalialan yhteistyön kautta.

Näyttämötaidoimikunta näkee esittävän taiteen uusimpien muotojen – teatterin soveltava käyttö, nykysirkus, performanssi sekä poikkitaiteelliset projektit – tukemisen elintärkeänä koko esittävän taiteen kehitykselle. Tuen avulla parannetaan tällä hetkellä erittäin puutteellisilla tuotantorakenteilla toimivien uusien alojen kehittymistä sekä taiteen alueellisen saatavuuden tasavertaisuutta.

Esittävän taiteen aluekeskushankkeen tavoitteet perustuvat pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelman kulttuuripoliittiseen painotukseen maanlaajuisen alueellisen tasa-arvon ja saavutettavuuden korostamisessa. Kulttuuritoimijoiden kansallinen ja kansainvälinen verkostoituminen, alueellisten taide- ja kulttuuripalvelujen parantaminen sekä eri väestöryhmien taide- ja kulttuuripalvelujen saavutettavuuden lisääminen ovat keskeisessä roolissa myös esittävän taiteen aluekeskushankkeessa.

Ensimmäisessä vaiheessa Turkuun, Pohjois-Karjalaan ja Helsinkiin perustettavat kolme pilottialuekeskusta toimivat sateenvarjo-organisaationa esittävän taiteen uusien alojen vahvistamiseksi. Pilottihankkeissa tutkitaan ja kehitetään keskenään erilaisten alueellisten ja taiteellisten painotusten mukaista toimintaa ja yhteistyömalleja. Näyttämötaidoimikunta tekee opetusministeriölle ehdotuksen verkoston laajenemisesta vuoden 2008 aikana valmistamansa selvityksen perusteella.

Helsingissä 9. huhtikuuta 2008

Valtion näyttämötaidoimikunnan puolesta

Riitta Seppälä
Puheenjohtaja

Ville Sandqvist
Varapuheenjohtaja

Ansa Aarnio
Sihteeri

Valmistelutyöryhmän jäsenet

Tomi Purovaara, toiminnanjohtaja, Cirko – Uuden Sirkuksen Keskus, Helsinki

Hanna Suhonen, esittävän taiteen läänintaiteilija, Pohjois-Karjala

Timo Väntsi, esittävän taiteen läänintaiteilija, Varsinais-Suomi

TIIVISTELMÄ

Suomalainen esittävä taide on dynaamisessa murrosvaiheessa. Laitosteattereiden ja vapaiden ryhmien lisäksi alaa hedelmöittää laaja ammatillinen toiminta, jonka painopisteitä ovat muun muassa soveltava teatteri, nykysirkus, nukketeatteri, performanssi sekä taiteiden välisyys ja monikulttuurisuus. Tuotantorakenteet ovat alojen nuoruuden takia toistaiseksi hyvin puutteellisesti kehittyneitä.

Esittävän taiteen uusien alojen ja taiteen soveltavan käytön lisääntyneet koulutus tuottaa jatkuvasti ammattitaitoista työvoimaa, jonka työllistymiseen alan vanhat rakenteet eivät kykene vastaamaan. Myöskään esittävän taiteen alueellisen saatavuuden tasa-arvo ja monikulttuurisuuden vaatimukset eivät toteudu nykyisen kaupungin- ja alueatteriverkoston avulla.

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelman kulttuuripoliittinen painopiste on maanlaajuisen alueellisen tasa-arvon ja saavutettavuuden korostamisessa. Kuluva vuoden talousarviossa tuetaan erityisesti kulttuuritoimijoiden kansallista ja kansainvälistä verkostoitumista, alueellisten taide- ja kulttuuripalvelujen parantamista sekä eri väestöryhmien taide- ja kulttuuripalvelujen saavutettavuuden lisäämistä.

Esittävän taiteen alueellisen elinvoimaisuuden ja tasa-arvon tukemiseksi näyttämötaidetoimikunta ehdottaa yhdessä alueellisten toimijoiden kanssa esittävän taiteen aluekeskusten viisivuotisen pilottihankkeen käynnistämistä vuoden 2009 alussa.

Ensimmäisessä vaiheessa Turkuun, Pohjois-Karjalaan ja Helsinkiin perustettavat kolme pilottialuekeskusta toimivat sateenvarjo-organisaationa esittävän taiteen uusien alojen vahvistamiseksi. Pilottihankkeissa tutkitaan ja kehitetään keskenään erilaisten alueellisten ja taiteellisten painotusten mukaista toimintaa ja yhteistyömalleja. Kehitettäviä toiminnan muotoja ovat erityisesti alueellisen esittävän taiteen toiminnan tasa-arvon parantaminen, tuotannollisen väliportaana osaamisen kehittäminen, markkinointiyhteistyön ja tiedotuksen parantaminen, monikulttuurisen työn tukeminen, alueellisten ja alueiden välisten yhteistyösuhteiden ja verkostojen ylläpitäminen ja kehittäminen sekä kansainvälisen yhteistyön vahvistaminen.

Näyttämötaidetoimikunta tekee vuoden 2008 aikana selvityksen esittävän taiteen alueellisen toiminnan kehittämistarpeista. Tavoitteena on perustaa vuoteen 2011 mennessä yhteensä kuusi esittävän taiteen aluekeskusta. Pilottihankkeiden toteutus ja rahoitus pohjautuvat opetusministeriön sekä alueiden ja kaupunkien pitkäjänteiseen sitoutumiseen ja yhteistyöhön sekä opetus- ja sosiaalialan rahoitusinstrumenttien hyödyntämiseen.

1. Dynamiikkaa esittävän taiteen uusimmissa muodoissa

Suomalaisen esittävän taiteen uusin sukupolvi on dynaamisessa vaiheessa. Laitosteatteriverkoston ja vapaiden teatteriryhmien rinnalle on syntynyt uudenlaisia yhteenliittymiä. Nykysirkuksen, soveltavan draaman, nukketheaterin ja performanssin toimijoiden perustamat toimintakeskukset synnyttävät uudenlaista, koko esittävän taiteen kenttää rikastuttavaa toimintaa. Toiminnalle on ominaista taiteen soveltavan käytön eri muodot, taiteiden välinen vuoropuhelu sekä uusien metodien kokeileminen. Erityisesti nykysirkustoimintaa leimaa viime vuosina nopeasti kehittynyt kansainvälinen kiinnostus ja yhteistyö.

Esittävän taiteen kenttä on kokonaisuutena suuren murroksen keskellä. Toimintaympäristön muutokset koskevat niin taiteilijoiden työuran rakentumista kuin sen sisältöjäkin. Yhä harvempi taiteilija tekee ainoastaan taiteellista työtä, toimeentulo koostuu myös opettamisesta, ei-taiteellisesta työstä ja apurahoista.¹ Työn tekemisen paikkojen kirjo on yhä laajempi – taiteen soveltavan käyttö levittää vaikutusalueensa kauas perinteisten näyttämöiden ulkopuolelle.

Taiteen soveltavan käytön lähtökohta eroaa usein perinteisestä, produktioihin suuntautuvasta ryhmän muodostamisesta. Soveltavan taiteen toimintaa toteutetaan vaihtuvissa projekteissa ja kokoonpanoissa. Tämän kaltainen toiminta on julkisen rahoituksen turvaamisen kannalta ongelmallista. Lyhytkestoisilla projekteilla ei ole mahdollisuutta kehittyä jatkuvaksi toiminnaksi. Löyhien tai kokonaan puuttuvien rakenteiden varaan on vaikea suunnitella pitkäjänteistä toimintaa.

Monikulttuuriset työryhmät ja projektit ovat lisääntyneet aivan viime vuosina. Muissa maissa taidealan koulutuksen saaneet taiteilijat synnyttävät omaleimaista, maan eri alueilla eri tavoin painottuvaa taiteellista työtä, jonka kautta helpotetaan maahan muuttaneiden taiteilijoiden kotiuttamista ja kulttuurista integraatiota.

Alueellisesti esittävän taiteen uudet painotukset ovat kehittyneet erilaisiin suuntiin. Maan eri puolille sijoitettu näyttämöalan koulutus on synnyttänyt paikallista synergiaa, projekteja ja työllistymismahdollisuuksia. Kasvukeskusten laaja väestöpohja mahdollistaa uusienkin taiteenalojen juurtumisen ja rakenteiden syntyminen, kuten nykysirkuksen aseman nopea paraneminen pääkaupunkiseudulla osoittaa.

Alueeseen sitoutuneella kulttuuritoiminnalla on vahvuutenaan paikalliset verkostot ja toimintamallit. Esittävän taiteen uudet yhteenliittymät kokoavat yhteen yksittäisten taiteilijoiden ja projektien parhaita käytäntöjä sekä toimivat välittäjäportaana kuntien ja alueiden kulttuuriorganisaatioiden ja liikeyritysten välillä.

Kulttuurialan koulutuspoliittiset linjaukset sekä koulutuksen määrällinen kasvu ovat omalta osaltaan vauhdittaneet esittävän taiteen muutosta. Tänä päivänä teatterin tutkintopohjaista koulutusta antavia oppilaitoksia ja koulutusyksiköitä on Teatterikorkeakoulu ja Tampereen yliopiston näyttelijäntyönlaitos mukaan lukien kaikkiaan seitsemän, joista ammattikorkeakouluja on neljä.

¹ Arpo 2004, 111–112.

Teatterialan ammatillisen tutkinnon suorittaneiden määrä on lähes kaksinkertaistunut 2000-luvulla. Vuosittain valmistuu teatterialan taiteellisiin ammatteihin noin 100 henkilöä. Valmistuneista puolet on teatteri-ilmaisunohjaajia.² Teatteri-ilmaisun ohjaajien kouluttaminen aloitettiin ammattikorkeakouluissa 1990-luvun alussa. Valmistuneilla ohjaajilla on taiteellisen työskentelyn lisäksi erityisosaamista taiteen soveltavan käytön kehittämisessä.

Kuva: Koulutuskeskus Salpaus: Children of the Revolution

Sirkusalan koulutus rakentuu 1970-luvun alussa alkaneen nuorisosirkusliikkeen uusia sirkussukupolvia kasvattavalle vaikutukselle. Nykyisessä noin 35 nuorisosirkuksessa opiskelee yli 2100 eri-ikäistä sirkusharrastajaa, joista osassa annetaan myös sirkuksen taiteen perusopetusta. Turun ammattikorkeakoulussa vuonna 1995 aloittanut sirkuksen koulutuslinja on kouluttanut alalle reilut 40 erityisesti harrastustoiminnan piiriin työllistynyttä sirkusohjaajaa. Koulutuskeskus Salpauksen Lahdessa vuodesta 2000 toiminut sirkusartistikoulutus antaa sirkusalan toisen asteen koulutusta. Oppilaitoksesta on valmistunut vuoteen 2007 mennessä 39 ammattilaista. Tällä hetkellä ammattilaisten sirkuskouluissa opiskelee yhteensä reilut 50 opiskelijaa. Korkeimman tason sirkuskoulutusta haluavat nuoret ovat tähän saakka kouluttautuneet ulkomaisissa oppilaitoksissa. Kotimainen koulutusväylä täydentynee parhaillaan valmisteltavan sirkuksen taiteilijakoulutuksen käynnistyessä Teatterikorkeakoulussa mahdollisesti syksyllä 2010.

Sirkuksen ammattimainen toiminta on keskittynyt pääosin pääkaupunkiseudulle, pitkälti nykysirkuksen pioneeritaiteilijoiden ja -ryhmien vaikutuksesta. Muualla maassa sirkuksen osaamisen lisääntyminen perustuu alan harrastus- ja ammattikoulutuksen synnyttämille rakenteille. Kotimaisten tuotanto-olosuhteiden parantuessa Suomeen on alkanut palata useita ulkomailta opiskelleita ammattilaisia, joista monet perustavat myös omia ryhmiään.

² Karhunen & Rensujeff 2006, 94–95

Nukketeatterikoulutus on kasvattanut nukketeatterialan tekijöiden määrää ja esitysten laatua kautta maan. Etenkin Turun AMK:n taideakatemiassa nelivuotisen nukketeatterikoulutuksen vaikutus on selkeästi nähtävissä kentän tarjonnassa. Ala on saanut uusia tekijöitä ja ryhmiä vakiintuneiden ja säännöllistä tukea nauttivien nukketeatterien rinnalle. Ensimmäinen pitkä nukketeatterikoulutus toteutettiin vuosina 1993–97 Turun Taiteen ja Viestinnän Oppilaitoksessa. Vuonna 1999 koulutus muuttui säännölliseksi, tällä kertaa Turun AMK:n taideakatemiassa. Tässä Pohjoismaiden ainoassa ammattiin valmistavasta nukketeatterikoulutuksesta on valmistunut noin 60 ammattilaista. Nukketeatterin kentälle valmistutaan myös työn ja näyttötutkintojen kautta. Pieksämäen Sisälähetysseuran opistossa annetaan näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta. Kurssimuotoista koulutusta antaa ARTO Helsingissä.

Nukketeatterin uudet ammattilaiset ovat työllistyneet olemassa olevissa VOS -nukketeattereissa, lyhytaikaisissa produktioissa, laitosteattereissa tai omissa ryhmissään. Nukketeatterin keinoista ollaan yhä enemmän kiinnostuneita myös draamateatterin tai tanssiteatterin parissa, ja osa nukketeatterin ammattilaisista on löytänyt työtä myös näiltä kentiltä. Nukketeatterin mahdollisuudet on huomattu myös soveltavan draaman alueella. Nukketeatteri soveltuu hyvin terapiaan, opetuksellisiin tehtäviin esim. museoihin tai valistushankkeisiin.

Vahvoja nukketeatterin tekijöiden keskittymiä on suuremmissa kaupungeissa kuten Turussa, Helsingissä, Oulussa ja Rovaniemellä. Nukketeatterin toimijat ovat jo koulutusaikana verkottuneet vahvasti ulkomaille, ja osa jatkaakin opintojaan ulkomailla, vierailee festivaaleilla, tekee osittain työtä ulkomailla tai hankkii yhteistyökumppaneita maan rajojen ulkopuolelta.

Nukketeatteri nähdään nykyään myös aikuisten taidemuotona, mutta ennen kaikkea nukketeatterin tekijöiden panos maamme lastenkulttuuriin on huomattava. Monen alla kouluikäisen lapsen ensikontakti teatteriin onkin päiväkodissa tai kirjastossa vieraileva nukketeatteriesitys.

2. Tarpeet ja haasteet - alueellisten taidetoimikuntien näkemys

Teatteripoliittisessa ohjelmassaan (13.12.2006) valtion näyttämötaidetoimikunta ideoi aluekeskusmallia, jossa maakuntateattereiden rinnalle perustetaan itsenäisiä esittävän taiteen aluekeskuksia saattamaan yhteen soveltavan teatterin ja muun marginaalissa olevan näyttämötaiteen tarjonnan ja kysynnän. Ohjelman mukaan aluekeskukset toimivat sateenvarjo-organisaationa myös muilla heikkojen tuotantorakenteiden aloilla, kuten sirkuksen, performanssin ja yksittäisten taiteilijoiden produktioiden markkinoinnissa.

Näyttämötaidetoimikunnan selvitystyö

Näyttämötaidetoimikunta järjesti 6.2.2008 Teatterikulmassa keskustelutilaisuuden, johon kutsuttiin alueellisten taidetoimikuntien pääsihteerit ja puheenjohtajat sekä esittävän taiteen läänintaiteilijat. Paikalle pyydettiin myös alueteattereiden johtajat ja eräiden muiden esittävän taiteen aluekeskushankkeiden vetäjiä.

Paikalle saapui 11 alueellisesta taidetoimikunnasta 12 läänintaiteilijaa, kaksi puheenjohtajaa ja yksi pääsihteeri (Keski-Suomen ja Satakunnan edustajat puuttuivat). Maan viidestä alueteatterista neljä oli edustettuna, vain Wasa Teater puuttui.

Tilaisuudessa keskusteltiin siitä, miten soveltavan teatterin ja muun marginaalissa toimivan esittävän taiteen tuotantorakenteita ja toimintaa tulisi kehittää alueellisesti. Puheenvuoroissa toivottiin, että esittävän taiteen keskustusten tms. yhteistyömallien tarve maakunnissa selvitettäisiin. Eri alueiden erilaiset tarpeet tulisi koota yhteen. Alueelliset taidetoimikunnat - jotka tuntevat parhaiten oman alueensa tilanteen - tarjoutuivat toimimaan valtion näyttämötaidetoimikunnan apuna selvitystyössä.

Valtion näyttämötaidetoimikunta lähetti 7.2.2008 alueellisille taidetoimikunnille kyselyn kartoittaakseen tilanteen maakunnissa sekä sen, mihin suuntaan aluekeskuksia tulisi kunkin alueen näkökulmasta kehittää. Näyttämötaidetoimikunta pyysi myös kuvailuja ja ratkaisumalleja siitä, minkälaisia hankkeita ja yksittäisiä toimijoita eri puolilla on.

Tiukasta aikataulusta huolimatta yhdeksän alueellista taidetoimikuntaa kolmestatoista vastasi kyselyyn: Häme, Kaakkois-Suomi, Oulu, Pirkanmaa, Pohjanmaa, Pohjois-Karjala, Pohjois-Savo, Uusimaa ja Varsinais-Suomi. Pohjois-Karjalan esittävän taiteen keskuksen ja Varsinais-Suomen Framil-keskuksen vastaukset on sisällytetty niiden omiin pilottihankesuunnitelmiin.

Selvitystyön tulokset

Kaikki vastanneet kokivat tarpeelliseksi esittävän taiteen uusien muotojen ja taiteen soveltavan käytön tuotantorakenteiden vahvistamisen. Alueilla on runsaasti vapaan kentän toimijoita, joiden toiminnan kehittämisen alueellinen, yhteen kokoava sateenvarjo-organisaatio mahdollistaisi. Yksittäisiä tai työryhmissä toimivia sirkus-, nukketeatteri- ja performanssitaiteilijoita sekä soveltavan teatterin ja yhteisödraaman tekijöitä on joka puolella Suomea, painottaen toimintaansa oma alueensa tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaan.

Tuotantorakenteita on vahvistettava

Alueellisten taidetoimijoiden vastausten mukaan keskeiset kehitettävät toiminnan osa-alueet ovat

- markkinointiyhteistyön ja tiedotuksen parantaminen
- tuotannollisen väliportaatin osaamisen kehittäminen
- monikulttuurisen työn tukeminen
- tuotantoyhteistyön ja yhteistyökumppanien lisääminen
- yhteistyösuhteiden ja verkostojen ylläpitäminen ja kehittäminen myös ammattilaisten ja harrastajien välillä
- kulttuurikentän ja yhteiskunnan muiden sektoreiden välisen yhteistyön kehittäminen
- kansainvälisen yhteistyön vahvistaminen
- alueellisten, yhteisten harjoitus- ja esiintymistilojen, valo- ja äänitekniikan, kuljetuskaluston sekä varastointitilan hankkiminen ja ylläpitäminen
- koulutuksen järjestäminen
- työ sopimusten ja palkanmaksun koordinoiminen

Taiteen alueellista saatavuutta on edistettävä

Alueilla on painetta erityisesti soveltavan draaman ja yhteisölähtöisen teatterin tekemiseen. Soveltavaa draamaa tehdään enemmän vaihtuvissa työryhmissä ja vapaan kentän teatteriryhmissä kuin isoissa teattereissa. Tekijöiden toivottaisiin jalkautuvan sinne, missä teatteria on vähän tai ei ollenkaan. Eri puolilta maata löytyy katvealueita, joita teatteri ei lainkaan tavoita, eivätkä kuntien asukkaat siksi ole keskenään tasa-arvoisessa asemassa. Yhteisödraaman etuna on mm. se, ettei se edellytä konkreettisia rakenteita, kuten teatteritilaa. Yhteisödraamasta uskotaan löytyvän uusia ratkaisuja maaseutua uhkaavaan kulttuurivajeeseen.

Maassa toimii hyvin vähän teatterikuraattoreita. Koska soveltava teatteri ei rajoitu vain yleisötyöhön, ei nykyisillä rakenteilla tai kuraattoreita lisäämällä pystyttäisi tyydyttämään soveltavan teatterin kysyntää. Yhteisödraaman ammattilaiset työskentelevät eri alojen, kuten sosiaalialan rajapinnalla.

Useista vastauksista käy ilmi, että taiteilijoilta puuttuu usein hallinnon, markkinoinnin ja rahoituksen eli tuotannollisen väliportaatin osaamista. Käytännön pakosta hankkeet ja tuotannot ovat kuitenkin yleensä taiteilijoiden vetämiä.

Kiertuetoiminnan riittämättömyys todetaan monella alueella. Aluekeskukset tarjoaisivat keinon vahvistaa, lisätä ja koordinoita kiertuetoimintaa alueellisesti ja valtakunnallisesti. Esittävän taiteen aluekeskusten toimintaa tulisi luonnollisesti suunnitella yhteistyössä tanssin aluekeskusten ja lastenkulttuurikeskusten kanssa.

Omaleimaisia ratkaisuja erilaisten alueiden tarpeisiin

Esittävän taiteen lajeja (teatteria, sirkusta, nukketeatteria, soveltavaa draamaa) tulisi alueellisten taidetoimikuntien mukaan yhdistää monikulttuurisuuteen ja sosiaali- ja terveysalan yksiköihin. Monikulttuurisuus korostuu Kaakkois-Suomessa ja Pohjois-Karjalassa erityisesti venäläisen

maahanmuuttajaväestön vuoksi. Kysyntä on tarjontaa suurempaa erityisesti soveltavan taiteen, lastenkulttuurin ja monikulttuurisuuden alalla. Lappeenrannan kaupunginteatterin yhteyteen suunniteltava esittävän taiteen keskus palvelisi samalla teatterin yleisötyötä ja yhteisöllisiä päämääriä.

Uudellamaalla vapaan kentän toimijoita ja yksittäisiä yhteistyöhankkeita on paljon, mutta pysyviä tuotantorakenteita vähän. Niinpä alueella tarvitaan lisää yhteistyötä ja verkostoja, osaamista kulttuurituottamisen alueella sekä tilojen käytön tehostamista.

Soveltavan teatterin tekijöitä toimii Helsingin ja Turun lisäksi paljon Pohjanmaan ja Oulun läänin taidetoimikuntien alueilla, koska Kokkolassa sijaitseva Keski-Pohjanmaan AMK sekä Uusikaarlepyyn Svenska Yrkeshögskolan kouluttavat teatteri-ilmaisun ohjaajia.

Oulun läänin taidetoimikunnan alue on pinta-alaltaan ja väestömäärältään (465 000 asukasta) toiseksi suurin. Oulun läänin alueteatterin toiminta ei yllä Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun reuna-alueille. Myös Pohjanmaan taidetoimikunnan alue on laaja, eikä nykyisin rakentein pystytä tarjoamaan näyttämötaiteen palveluita kattavasti koko alueella.

Joidenkin taidetoimikuntien alueilla, kuten Pohjois-Savossa, toimijoita on vähän ja yhteistyö eri tahojen, kuten Itäisen tanssin aluekeskuksen kanssa on välttämätöntä.

Joillain alueilla, kuten esimerkiksi Kaakkois-Suomessa on esittävän taiteen harrastustoimintaa paljon suhteessa ammattilaistomijoihin. Tällaisilla alueilla harrastustoiminnan tulisi olla tärkeä osa esittävän taiteen aluekeskuksen toimintaa.

Kuva: Marja Susi: Ilmesty! -museodraama

3. Alueellinen kulttuuritoiminta valtion kulttuuripolitiikan painopisteessä

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelman kulttuuripoliittinen painopiste on maanlaajuisen alueellisen tasa-arvon ja saavutettavuuden korostamisessa. Kulttuuripolitiikalla tuetaan muun muassa taiteen ja kulttuuriperinnön monimuotoisuutta sekä eri väestöryhmien ja alueiden kulttuuripalvelujen kattavuutta.³ Linjaukset perustuvat muun muassa opetusministeriön vuonna 2002 julkaisemaan *Alueiden vahvuudeksi* – toimenpideohjelmaan.⁴

Valtion vuoden 2008 talousarviossa nämä painotukset näkyvät muun muassa kulttuuritoimijoiden kansallisen ja kansainvälisen verkostoitumisen tukemisena sekä alueellisten taide- ja kulttuuripalvelujen parantamisena. Myös eri väestöryhmien taide- ja kulttuuripalvelujen saavutettavuuden lisääminen on erityisen toimenpideohjelman kohteena. Erikseen määritellään Taiteen keskustoimikunnan toiminnan vuoden 2008 erääksi painopisteeksi taiteen soveltavan käytön lisääminen.⁵

Esittävän taiteen koulutuksen tulokset sekä alan toimintaympäristön ja -tapojen murros ovat aivan viime vuosien aikana johtaneet alan alueellisen toiminnan kehittymiseen, jota opetusministeriön vuoden 2002 aluekehittämisstrategia ei kyennyt ennakoimaan. Nykysirkuksen, soveltavan draaman, nukketeatterin ja performanssin toimijoiden uudet yhteenliittymät synnyttävät tänä päivänä uudenlaista, koko esittävän taiteen kenttää rikastuttavaa toimintaa, joka kasvaakseen tarvitsee julkisen vallan tukea ja huolenpitoa. Taiteenalojen alueellista kokonaiskehitystä tukevia hyviä toimintamalleja on syntynyt esimerkiksi lastenkulttuurin ja tanssin aluekeskusten kehitystyössä.

Kuva: Yrjänä Sauros & Juha Ekorre: Ylityksiä

³ Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma, 2007, 31.

⁴ Alueiden vahvuudeksi. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan aluekehittämisen toimenpideohjelma – linjauksia ja painopisteitä vuosille 2002-2013. Opetusministeriön julkaisuja 2003:22.

⁵ Valtion talousarvioesitys 2008. Taide ja kulttuuri, 1-3. www.budjetti.vm.fi. 28.2.2008.

4. Lastenkulttuurin ja tanssin aluekeskukset mallina esittävän taiteen alueelliselle toiminnalle

Opetusministeriö on 2000-luvulla toteuttanut valtion alueellista kulttuuripolitiikkaa perustamalla aluekeskusten verkostot lasten kulttuurille ja tanssille.

Lastenkulttuurikeskusverkosto Taikalampun perustamisen lähtökohtana oli luoda verkosto, jonka eri toimijoiden tavoitteenasettelu olisi toisiaan täydentävää, ja jonka toimintaperiaatteiden perustana olisi yhdenvertaisuus ja saavutettavuus. Lastenkulttuuri alalle haluttiin luoda korkealaatuista toimintaa myös alueille, joilla se aikaisemmin oli vähäistä. Taikalamppu-verkoston ensimmäiselle toimikaudelle 2003–2005 valittiin seitsemän toimijaa Helsingistä, Vantaalta, Hämeenlinnasta, Jyväskylästä, Oulusta, Lapinlahdelta ja Porista. Verkoston jäsenille asetettiin kehittämistehtäviä lastenkulttuurin eri toimintamuotoihin ja eri taiteen aloihin liittyen.

Taikalamppu-verkoston toiminnan arviointiraportissa⁶ todettiin yleisesti verkoston myönteinen vaikutus lastenkulttuuritoiminnan volyyymiin ja suuntautumiseen. Myös verkoston jäsenten ja alueiden välinen yhteistyö oli lisääntynyt. Raportti esitti verkoston tuen jatkamista sekä kehitystyön suuntaamista muun muassa taiteen perusopetuksen ja lastenkulttuurikeskusten välisen työnjaon selkiyttämiseen sekä taiteidenvälisen työn merkityksen korostamiseen. Vuonna 2008 lastenkulttuurikeskusten verkoston kymmenen jäsenen yhteenlaskettu opetusministeriön rahoitusosuus on 954 000 euroa.

Tanssin aluekeskusten perustamisella haluttiin lisätä taide- ja kulttuuripalvelujen tasa-arvoista saatavuutta sekä vahvistaa tanssin alan rakenteita. Tanssitaiteen esitystoiminnan lisäämisellä eri puolilla maata pyrittiin ohjelmiston monipuolistumiseen ja tanssitaiteen katsojamäärien kasvattamiseen. Alan tuotantotoimintaa kehittämällä haluttiin myös parantaa tanssialan työllisyyttä sekä vahvistaa alan rakenteita myös pääkaupunkiseudun ulkopuolella.⁷ Vuonna 2004 käynnistetty tanssin aluekeskushanke on synnyttänyt viisi toimintakeskusta. Valintaperusteissa kiinnitettiin huomiota muun muassa paikkakunnan tanssialan olemassa olevan toiminnan laajuuteen, korkeatasoiseen alan osaamiseen sekä valtakunnalliseen kattavuuteen. Vuonna 2008 tanssin aluekeskusten yhteenlaskettu tuen määrä on 650 000 euroa.

⁶ Opetusministeriö, Taikalamppujen valossa, 2006.

⁷ Opetusministeriö, Tanssin aluekeskustoimintaselvitys. 2004.

5. Esittävän taiteen keskusten pilottihankkeen tavoitteet

Esittävän taiteen uusilla alueilla työskentelevillä taiteilijoilla ja heidän verkostoillaan on tärkeä merkitys suomalaisen esittävän taiteen kehitykselle. Alueellisesti omaleimaisen, tiedostavan ja valppaan toiminnan on mahdollista tavoittaa laitosteattereiden ulkopuolelle jääviä väestöryhmiä. Taiteen eri alojen soveltava käyttö asettaa taiteen sisällöt tiiviiseen vuoropuheluun vanhusten, lasten ja sosiaalisten erityisryhmien kanssa. Nykysirkuksen dynaamisuuden ja uutuuden aiheuttama vetovoima kohdistuu etenkin nuorisoon.

Vuonna 2009 käynnistettävissä esittävän taiteen aluekeskusten pilottihankkeissa tutkitaan ja kehitetään alueellisia toimintamalleja, jotka

- kiinnittävät esittävän taiteen uusia muotoja ja toimijoita (nykysirkus, soveltava draama, performanssi, nukketeatteri) alueelliseen kulttuurikenttään
- lisäävät esittävän taiteen uusien muotojen maantieteellistä saatavuuden tasa-arvoa
- tukevat esittävän taiteen uusien muotojen ammattimaisuuden kehittymistä
- tutkivat ja kehittävät taidetta monikulttuurisesta ja poikkitaiteellisesta näkökulmasta
- vahvistavat alueiden tuotannollisia rakenteita
- tukevat taiteenalojen sisäistä sekä kansallista ja kansainvälistä yhteistoimintaa
- parantavat esittävän taiteen uusien alueiden työllisyyttä

Näyttämötaidetoimikunta tekee vuoden 2008 aikana selvityksen, jossa kootaan yksilöityä tietoa maan eri alueilla suunnitelluista esittävän taiteen alueellisesta toiminnasta. Selvityksen tulosten perusteella tehdään ehdotus seuraavien kolmen esittävän taiteen aluekeskuksen perustamisesta vuoden 2010 aikana.

6. Vuonna 2009 käynnistyvät kolme pilottihanketta

Näyttämötaidoimikunta ehdottaa, että esittävän taiteen aluekeskusverkoston kehittäminen aloitetaan vuonna 2009 näyttämötaidoimikuntaan aloitteellisenä olleista kolmesta hankkeesta, joissa tutkitaan ja kehitetään keskenään erilaisten alueellisten ja taiteellisten painotusten mukaista toimintaa ja yhteistyömalleja.

Sirkuksen alueellisella toimintakeskus Cirkolla sekä esittävän taiteen keskuksilla Turussa ja Joensuussa on kullakin oma taiteellinen ja toiminnallinen ominaislaatunsa. Alueellisen ja valtakunnallisen verkostoitumisen kautta synnytetään koko alaa hyödyttäviä toimintatapoja. Eri aluekeskusten välinen esitys- ja kouluttajavaihto tukee alan työllisyystilannetta ja ammatillista kasvua. Erilaisia paikallisen rahoituksen muotoja tutkimalla ja kehittämällä luodaan pohjaa aluekeskusverkoston laajentamiselle.

Helsinkiläinen Cirko – sirkuksen alueellinen toimintakeskus rakentuu vuonna 2002 perustetun Cirko – Uuden Sirkuksen Keskus ry:n kehitystyölle. Cirko -keskus toimii pääkaupunkiseudun nykysirkusalan sekä muun muassa sirkuksen sosiaalisen käytön monipuolisena toiminta-alustana pilottihankkeena sirkustaiteen valtakunnalliselle kehittämiselle.

Turkulainen Framil-keskus on Varsinais-Suomen näyttämö- ja esitystaiteen tekijöitä tukeva organisaatio ja kohtauspaikka. Se tukee laaja-alaisella toiminnallaan teatterin, esitystaiteen, sirkuksen, nukketeatterin, soveltavan draaman ja taiteen perusopetuksen tekijöitä. Framil-keskuksen toiminnan kulmakiviä ovat tiedotus ja vapaan kentän tuotantojen tukeminen.

Joensuulainen Pohjois-Karjalan esittävän taiteen keskuksen tehtävä on parantaa ja lisätä esittävän taiteen palveluja ja tuotantoa ja saavutettavuutta maakunnan eri puolilla. Hankkeen yhteistyökumppaneita ovat Esittävän taiteen tila ry, Pohjois-Karjalan taidetoimikunta, Itäinen tanssin aluekeskus, Joensuun Popmuusikot sekä Pohjois-Karjalan kunnat.

7. Cirko – sirkuksen alueellinen toimintakeskus

Taustaa

Sirkusala on Suomessa jakautunut alueellisiin keskittymiin. Pääkaupunkiseudun toiminta on pitkälti vuonna 2002 perustetun Cirko – Uuden Sirkuksen Keskuksen ryhmien ja taiteilijoiden kehittämää, muualla maassa sirkusaktiviteetit kokoontuvat koulutusväylien ympärille (Turun Taideakatemian sirkuslinja, maan 25 nuorisosirkuksen verkosto). Valtaosa Suomen ammattilaisryhmistä asuu ja työskentelee pääkaupunkiseudulla. Helsingissä käynnistettävä sirkuksen alueellinen toimintakeskus toimii pilottihankkeena koko maan sirkusalan kehittämistyölle käyden jatkuvaa dialogia muiden alueiden kehityksen kanssa.

Cirko – Uuden Sirkuksen Keskuksen vuosien 2004–2006 kehityshanke loi Suomeen ammattilaisten toimintaolosuhteita tukevia uusia rakenteita. Nykysirkus saavutti hankkeen myötä lisääntyvää näkyvyyttä ja arvostusta, alalle syntyi uudenlaista yhteistoimintaa, sirkus on otettu monella areenalla vastaan kiinnostavana, dynaamisena yhteistyökumppanina.

Kuva: Circo Aereo & Umo Jazz Orchestra: Louisiana Circus. Kuva Laura Vuento

Toiminta pähkinäkuoressa

CIRKO – Uuden Sirkuksen Keskuksen suunnittelema sirkuksen alueellinen toimintakeskus luo Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla työskentelevien sirkusalan toimijoiden yhteenliittymän, jonka toiminnan läpäiseviä sisältöjä ovat

- sirkuksen ammattitaiteilijoiden ja -ryhmien toimintaedellytysten parantaminen harjoitus-, residenssi- ja esitystoiminnan kautta
- sirkuksen soveltava käyttäminen sosiaalisessa ja monikulttuurisessa työssä
- sirkusammattilaisten työllistymisen tukeminen, tuotannollinen neuvonta ja mentorointi
- liikeyritysten kanssa tehtävä yhteistyö
- yhteistyö esittävän taiteen lähimuotojen (mm. fyysinen teatteri, naamioteatteri, tanssitaide, musiikki) kanssa
- kansainvälinen verkostoituminen

Kaikessa toiminnassa lähtökohtana ovat sirkustaiteen omien erityispiirteiden vaaliminen sekä korkea ammatillinen ja pedagoginen taso. CIRKO -keskus Helsingin ja pääkaupunkiseudun avoin sirkuksen toimintakeskus, joka toimii pilottihankkeena sirkustaiteen valtakunnalliselle kehittämiselle.

Yhteistyö keskuksen muuttavan Sirkuksen tiedotuskeskuksen kanssa kytkee sirkusalan kokonaisuuden hankkeeseen. Sirkusalan kirjasto-, videoarkisto- ja tietokantatoiminta sekä kokous-, keskustelu- ja luentotoiminta keräävät keskuksen sirkusalan dynaamisen toimintakentän.

Teatterikorkeakoulu suunnittelee sirkuksen taiteilijakoulutuksen käynnistämistä vuonna 2010. Neuvottelut oppilaitoksen kanssa ovat pohjustaneet sirkusopetuksen sijoittamista aluekeskuksen tiloihin.

Cirko -keskuksen taloudellinen pohja perustuu omien tuottojen ja yritys yhteistyön tuottojen lisäksi opetusministeriön aluekeskusten pilottihanketukeen sekä Helsingin kulttuuriasiakseen, sosiaali- ja opetusviraston sekä eri ministeriöiden tukeen.

Cirko-keskus verkostoituu alan kansainväliseen toimijaverkostoon, jonka toimijoita ovat mm. Lontoon Circus Space, Tukholman Subtopia, Gentin sirkuskeskus Belgiassa sekä Ranskan eri alueiden valtiolliset sirkuskeskukset. Verkostoitumista ja yhteistyötä rahoitetaan EU:n kulttuuriohjelmien tukien kautta.

Eryteisesti painotetaan vuoden 2008 aikana käynnistyvän pohjoismaisen nyky sirkuksen kehittämisprojektin synnyttämän synergian tuloksia. Hankkeessa Cirkon partnereita ovat Ruotsin Cirkus Cirkör, Tanskasta Copenhagen International Theatre (KIT) ja Norjaan perusteilla oleva Uuden sirkuksen keskus. Kehitysprojektin toimintoja ovat esitysvaihto, residenssitoiminta ja tutkimus- ja tiedotustoiminta.

MISSIO

CIRKO - sirkuksen alueellinen toimintakeskus on pilottihanke, joka luo toiminnallista ja taloudellista pohjaa sirkuksen monipuoliselle taiteelliselle sekä kulttuuri- ja sosiaalipoliittiselle kehittämiselle Helsingissä, toimien kehityksen moottorina valtakunnalliselle sirkustaiteen aseman parantamiselle. Keskus lisää voimakkaasti Suvilahden kaasutehtaan alueen kulttuurin saatavuutta ja alueen kulttuurista ja sosiaalista integraatiota.

VISIO

CIRKO – sirkuksen alueellinen toimintakeskus on vuoteen 2010 mennessä luonut vakiintuneen toimintamallin, jonka tuloksena sirkuksen monipuoliset taiteelliset, kulttuuriset ja sosiaalisen vahvuudet on tunnustettu ja otettu käyttöön. Keskuksen toimialojen yhteisvaikutus synnyttää synergiaa ja uusia kulttuuri- ja sosiaalipoliittisia innovaatioita. Keskuksella on kiistaton asema sirkusalan dynaamisena uudistajana ja luotettavana yhteistyökumppanina. Keskuksen toiminta täydentää Suvilahden kaasutehtaan dynaamista kulttuurikeskittymää tarjoten sirkusalan harjoitus-, esitys- ja yhteistyömahdollisuuksia.

Kuva: Circo Aereo: O/I. Kuva Heli Sorjonen

TOIMINTAMUOTOJEN ERITTELY

Ammattilaisten harjoitus- ja esitystoiminta

Hanke kokoaa yhteen alueen ammattilaisryhmien esitystoiminnan antamalla ryhmille keskitettyä tuotanto- ja tiedotustukea. Esitystilassaan keskus koordinoi sirkuksen ja esittävän taiteen toimijoiden esitystoimintaa. Keskus jakaa taloudellista tuotantotukea jo etabloituneille sekä nuorille, toimintaansa aloitteleville ryhmille.

Nykysirkuksen ammattilaisryhmien (Circo Aereo, Association WHS, Taikateatteri 13) lisäksi keskuksen esitystilassa tehdään esitysyhteistyötä sirkuksen lähitaiteenalojen kanssa.

Cirko – Helsingin nykysirkusfestivaali

Festivaali järjestetään vuosittain yhteistyössä Helsingin kaupungin kulttuuriasiakseksuksen, Ranskan kulttuurikeskuksen ja alueen muiden kulttuuritoimijoiden kanssa.

Keskuksen käynnistettyä toimintansa festivaalin esitystoiminta ja festivaalikeskus siirretään Suvilahteen. Festivaaliohjelmisto aikataulutetaan esitystilaan sekä alueella sijaitsevalla hiekkakentälle pystytettäviin sirkusteltoihin.

Festivaalia kehitetään osana nykysirkuksen vientihanketta yhteistyössä Sirkuksen Tiedotuskeskuksen kanssa.

Sirkuksen sosiaalinen ja monikulttuurinen käyttö

Keskus käynnistää hankkeen, jossa sirkustaitojen harjoittamista ja produktioiden valmistamista käytetään välineenä sosiaalisesti syrjäytyneiden nuorten, maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman kasvattamiseen.

Muun muassa Tukholmassa (Cirkus Cirkör) ja Lontoossa (Circus Space) menestyksellisesti toteutettujen projektien kokemuksia hyödyntämällä luodaan mahdollisuuksia moniongelmaisten nuorten sosiaaliseen integroitumiseen.

Hanke toteutetaan laajalla yhteistyöllä opetusviraston, nuorisosiainkeskuksen, sosiaaliviraston ja Kulttuurikeskus Caisan kanssa. Yhteistyökumppaneina ovat pääkaupungin nuorisosirkukset, sekä alan kokeneet kouluttajat.

Työllisyysprojektit

Keskuksessa käynnistetään sirkusalan ammattitaiteilijoiden ideahautomoprojekti sekä toteutetaan nuorten kotimaisten ja ulkomaalaisten taiteilijoiden residenssitoimintaa.

Yhteistyössä työvoimahallinnon kanssa järjestetään sirkustaiteilijoille ja ryhmille mentorointia ja ohjausta promootion ja liiketoimintaosaamisen alueilla.

Osana työllistämistukea Keskus järjestää neuvontapalveluja ja kotouttamistukea Suomeen palaaville sirkusammattilaisille yhteistyössä Suomen Tanssitaiteilijain Liiton kanssa.

Yhteistyö liike-elämän kanssa

Aluekeskus käynnistää laajan yhteistyön alueen liike-elämän kanssa. Nykysirkuksessa yhdistyvä huippuosaaminen sekä innovatiivinen modernin teknologian hyödyntäminen luovat mahdollisuuden yhteiskumppanien väliseen laajaan synergiaan.

Keskuksen dynamiikka sisältää paikallisen toiminnan lisäksi mahdollisuuksia myös laajaan kansainväliseen näkyvyyteen – parhaat helsinkiläisryhmät esiintyvät yhä enemmän myös esittävän taiteen kansainvälisissä huipputapahtumissa.

Liikeryitysten kanssa tehtävän toiminnan osia ovat sponsorointi, yritys yhteistyö, liikeryitysten tarpeisiin räätälöidyt esityskokonaisuudet, elämystuotannot sekä yritysten Tyky -toimintaan liittyvät lyhytkurssit.

Vuosina 2004 – 2006 saavutettuja kontakteja (Helsingin kaupungin eri virastot, ministeriöt, Euroopan Unionin toimijat, liikeryitykset) hyödynnetään ja lisätään.

MUU TOIMINTA / YHTEISTYÖTAHOT

Yhteistyö keskuksen muuttavan Sirkuksen tiedotuskeskuksen kanssa kytkee sirkusalan kokonaisuuden hankkeeseen. Sirkusalan kirjasto-, videoarkisto- ja tietokantatoiminta sekä kokous-, keskustelu- ja luentotoiminta keräävät keskuksen sirkusalan dynaamisen toimintakentän.

Teatterikorkeakoulu suunnittelee sirkuksen taiteilijakoulutuksen käynnistämistä vuonna 2010. Neuvottelut oppilaitoksen kanssa ovat pohjustaneet sirkusopetuksen sijoittamista aluekeskuksen tiloihin.

Keskuksen oma esitystoiminta avaa mahdollisuuksia sirkuksen ja sen lähitaiteiden välisille yhteistuotannoille ja festivaaleille.

Sirkuksen tiedotuskeskus

Sirkuksen tiedotuskeskus siirtää toimintansa aluekeskukseen. Tiedotuskeskus tekee palvelu- ja neuvontatyötä, tiedottaa sirkusalan tapahtumista ja toimii kulttuuripoliittisena vaikuttajana.

Sirkustaiteen lähialueiden toimijoiden tilat

Keskuksen toimisto- ja verastiloihin kootaan synergiaa luova yhteisö esittävän taiteen ryhmiä ja organisaatiota (mm. sirkus- ja tanssiryhmien tuotantotoimistot, visuaalisen alan suunnittelijat ja käsityöläiset).

Teatterikorkeakoulun harjoitustilat

Sirkuksen tiedotuskeskus valmistelee parhaillaan sirkustaiteilijakoulutuksen käynnistämistä Teatterikorkeakoulussa lähivuosina. Toteutuessaan koulutus täydentää voimakasta synergiaa keskuksen ja Suvilahden alueen toiminnassa.

ORGANISAATIOMALLI

Sirkuksen alueellisen toimintakeskuksen toimitilaa hallinnoi Cirko – Uuden Sirkuksen Keskus ry. Henkilökuntaan kuuluvat toiminnanjohtaja, tuottaja sekä talous- ja toimistosihteerit. Muu henkilökunta (sirkustaiteilijat, pedagogit, yhteistyöntekijät, graafinen suunnittelija, ym) palkataan produktiokohtaisesti, usein yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

TALOUS

CIRKO – sirkuksen alueellisen toimintakeskuksen talous perustuu omien tuottojen ja laajan yritys yhteistyön lisäksi sekä julkisen vallan eri hallintoalueilta tulevaan tukeen. Helsingin kaupunki on sitoutunut Cirko-keskuksen kehittämiseen ja tukemiseen keskeisenä osana käynnistymässä olevaa Suvilahden kulttuurialueen toimintaa.

Omien tuottojen määrää kasvatetaan erityisesti omalla esitystoiminnalla, laajentamalla voimakkaasti liiketoimintayhteistyön eri muotoja, sekä vuokraamalla harjoitus- ja esitystiloja muiden kulttuuritoimijoiden käyttöön.

Kuva: Taikateatteri 13: IRU. Kuva: Heikki Toivanen

8. Framil – Varsinais-Suomen esittävän taiteen aluekeskus

Taustaa

Keväällä 2006 Varsinais-Suomen Taidetoimikunta kutsui koolle alueen näyttämö- ja esitystaiteen tekijät kahteen ideaverstaaseen, joissa kartoitettiin yhteisiä tarpeita, haaveita ja mahdollisuuksia. Näiden verstaaiden pohjalta syntyi ajatus yhteisestä keskuksista, joka palvelisi vapaan kentän toimijoita ja samalla myös suurta yleisöä.

Verstaan hedelmänä syntyi Framil ry, näyttämö- ja esitystaiteen tukiverkosto, joka on toiminut syksystä 2006 saakka läheisessä yhteistyössä Varsinais-Suomen Taidetoimikunnan kanssa. Yhdistys on järjestänyt jäsentapaamisia ja keskusteluiltoja, julkaisee teatterien yhteistä ohjelmalehtistä ja toimii tiedotuskanavana mm. jäsenkirjeensä kautta. Framilin jäsenistö koostuu tasaisesti eri esittävän taiteen edustajista.

Varsinaissuomalainen näyttämö- ja esitystaiteen kenttä on muuttunut rajusti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Turun AMK:n taideakatemia koulutus on tuottanut uusia ammattilaisia ja synnyttänyt jopa uusia taidemuotoja seudulle. Turku tunnetaan melko hyvin nukketeatterin ja sirkuksen vahvana kaupunkina. Näyttämö- ja esitystaiteen taiteellinen taso on seudulla korkea, mutta ammattilaisten joukko tekee työtään tällä hetkellä hyvin niukoin resurssein, pienin apurahoin ja tilapäisissä tiloissa. Tähän haasteeseen vastaamaan on syntynyt ajatus Framil-keskuksesta, Varsinais-Suomen näyttämö- ja esitystaiteen aluekeskuksesta.

Toiminta pähkinänkuoressa

Framil-keskus on Varsinais-Suomen näyttämö- ja esitystaiteen tekijöitä tukeva organisaatio ja kohtauspaikka. Toteutuessaan keskus tukee niin teatterin, esitystaiteen, sirkuksen, nukketeatterin, soveltavan draaman, taiteen perusopetuksen kuin performanssinkin tekijöitä. Keskus on tuotantotoimisto ja tiedotuspiste, mutta myös paikka, josta voi vuokrata harjoitusstudiot, valo-tekniikkaa tai monistuspalveluita. Framil-keskusta ylläpitää näyttämö- ja esitystaiteen toimijoiden perustama Framil ry.

Kuva: Marja Susi: Tähtiin kirjoitettu

MISSIO

Framil-keskus tarjoaa tukirakenteen esittävän taiteen ammattilaisille mm. teatterin, nukketeatterin, sirkuksen, soveltavan draaman ja performanssin kentillä. Keskus antaa taloudellisen ja toiminnallisen kehyksen toimijoille, joilta sellainen on puuttunut. Keskus täydentää toiminnoillaan myös Turun Kulttuuripääkaupunki 2011-hanketta, ja tarjoaa ammattilaisille mahdollisuuden harjoittaa ammattiaan Varsinais-Suomessa. Keskus rikastuttaa koko maakunnan kulttuurielämää mm. kiertuetoiminnan ja ammattilaisvaihdon kautta.

VISIO

Framil-keskuksesta on muodostunut vuoteen 2010 mennessä organisaatio, joka tarjoaa asiantuntija-apua koko laajalle esittävän taiteen kentälle. Framil-keskuksen toiminnot ovat olennaisesti parantaneet ammattilaisten työllistymistä, synnyttänyt uusia malleja esittävän taiteen käytölle ja rikastuttanut koko esittävän taiteen kenttää maakunnassa. Framil-keskus on yksi olennainen yhteistyökumppani mm. kuntien ja Turku 2011 -organisaation kanssa. Framil-keskuksen tilat tarjoavat vapaan kentän toimijoille tärkeitä harjoitus- ja toimistotiloja.

TOIMINTAMUOTOJEN ERITTELY

Framil-keskuksen toimintalinjat

Tuotantotalo

Framil-keskuksen palveluita eri toimijoille ovat mm. yhteistiedotus ja -markkinointi, kiertuetoiminnan toteuttaminen, tuotannollisessa toteutuksessa avustaminen sekä tekniikan ja kalusteiden vuokraus ja lainaus. Tuotantoapua tarjotaan kaikille alueen näyttämö- ja esitystaiteen toimijoille. Mahdollisuuksiensa mukaan Framil-keskus jakaa ammattilaistuotannoille tuotanto-tukea taiteellisen henkilökunnan palkkaukseen. Framil-keskus tarjoaa myös neuvontaa ja koulutusta yleisötyön toteuttamiseen. Yleisötyön avulla laajennetaan yleisöpohjaa ja avataan mahdollisuuksia esitysten syvempään ymmärtämiseen.

Soveltavan draaman asiantuntija

Koulut, työpaikat, päiväkodit, vanhainkodit ja kirjastot ym. tarvitsevat selkeän ja luotettavan, palveluja yhteen kokoavan soveltavan draaman keskuksen, neuvoja tarjoavan henkilön ja avukseen perustietoa näyttämötaiteen ja taiteilijoiden käytöstä työvälineenä. Framil-keskus markkinoi soveltavaa draamaa aktiivisesti kunnille, yrityksille ja kolmannelle sektorille, valmistaa työpajojen ja soveltavien esitysten tekijöistä esitteen ja esittely-dvd:n, ja toimii yhteystahona etsien sopivia työpajoja, taiteilijoita ja esityksiä kuntien tarpeisiin. Näin Framil-keskus lisää myös taiteilijoiden työllistyvyyttä ja parantaa alueen palvelujen monipuolisuutta.

Kohtauspaikka ja harjoitusstudio

Framil-keskuksen sydämen muodostavat toimisto ja harjoitusstudio. Toimisto on keskuksen työntekijöiden työpaikka, ja toimii myös näyttämö- ja

esitystaiteen toimijoiden kokous- koulutus- ja toimistotilana luoden näin luontevan kohtauspaikan alan toimijoille.

Framil ry vuokraa Turusta noin 80–100 neliön suuruisen tilan, jota toimijat voivat vuokrata kohtuuhintaan harjoituskäyttöön. Tila varustetaan mm. peiliseinillä (nukketeatteri, tanssi, sirkus), pienehköllä valokalustolla ja sirkustekniikan kiinnityksillä.

Tiedotuskanava ja kirjasto

Framil-keskus toimii Varsinais-Suomen näyttämö- ja esitystaiteen tiedotuskeskuksena niin ammattilais- ja harrastajaryhmille kuin myös laajalle yleisölle. Tiedotus toimii ennen kaikkea yhteen kokoamisen periaatteella: keskuksen koordinaattori käy teatterien ja ryhmien kanssa läpi tulevan ohjelmistokauden. Tiedotusta ja markkinointia suunnitellaan yhdessä, myös valtakunnallista mediaa tavoitellen. Kiertueelle soveltuvista esityksistä valmistetaan erikseen tiedotusmateriaali, ja esityksiä markkinoidaan valtakunnallisesti. Keskukseen kerätään näyttämö- ja esitystaiteen kirjastoa, kirjoja, videotallenteita ja äänitteitä jäsenistön käyttöön sekä dokumentaatioita alueella toteutuneista esityksistä.

Projektit

Näyttämö- ja esitystaiteen kehittämiseen tähtäävät projektit luovat oman rytminsä Framil-keskuksen kolmivuotiselle pilottikaudelle. Projekteja luotaessa on Framil pitänyt tärkeänä, että ne palvelevat yhtä tai useampaa seuraavista periaatteista:

- kentän tarve ja toimijoiden näköisyys
- näyttämö- ja esitystaiteen ammattilaisten työllistyminen
- näyttämö- ja esitystaiteen taiteellisen laadun kohottaminen
- näyttämö- ja esitystaiteen tasa-arvoisen alueellisen saatavuuden parantaminen

Osa projekteista on jo suunniteltu ja jopa käynnistetty minimibudjetilla, osa taas muotoutuu tarkemmin ensimmäisten pilottivuosien aikana. Keskeistä projekteissa on, että Framil toteuttaa niitä 1-3 yhteistyökumppanin kanssa. Näin voidaan hyödyntää paremmin seudulla olevaa osaamista ja jo luotuja asiantuntijaorganisaatioita.

Framil ry:n projekteja

Niilo, nukketeatterin kehittämishanke

Syksyllä 2007 käynnistyi taidetoimikunnan rahoituksella Niilo, nukketeatterin kehittämishanke. Niilo antaa taiteellista tukea nukketeatterin ammattilaisille esityksien valmistamisessa. Projekti tarjoaa asiantuntija-apua mm. esitysten dramatisointiin, esityksen visuaalisen ilmeen luomiseen ja tuotannollisiin ongelmiin. Suunnitelmissa on, että Niilo keskittyisi seuraavalla hakukierroksella (keväänä 2008) sirkusesityksiin, kolmannella kierroksellaan jälleen nukketeatteriin ja neljännellä kierroksella performanceen, esitystaiteeseen ja katuteatteriin. Viimeisin kierros palvelisi näin lähestyvää kulttuuripääkaupunkivuotta.

Kiertueprojekti Pyörre

Kiertuetoiminnan projekti Pyörre pyrkii lisäämään näyttämö- ja esitystaiteen tarjontaa ja laatua Varsinais-Suomessa kokoamalla tasokkaan kiertueesitystarjottimen. Pyörteeseen otetaan 8-10 erilaista teatteri-, sirkus-, nukketeatteri- tai performanssiesitystä, jolle etsitään uusia yleisöjä ja esiintymispaikkoja maakunnasta.

Soveltavan draaman Paketti

Paketti-projekti käynnistyisi keskuksen kolmivuotisen pilottikauden toisena vuonna. Paketti kokoaa alueen soveltavan draaman tekijät ja ryhmät yhteen yritysten, yhteisöjen ja kuntasektorin asiantuntijoiden kanssa määrittämään draaman käyttömahdollisuuksia ja rahoitusta. Hanke lisää soveltavan draaman tuntemusta ja tekee palvelujen tilaamisen helpoksi. Samalla lisätään eri toimijoiden välistä ymmärrystä sekä luodaan kontakteja taiteellisten toimijoiden ja yritys- yhteisö- ja kuntasektorien välille. Hanke koostuu kolmesta osasta: yhteiset työpajat, räätälöity esitys tai draamaseikkailu työpajoissa mukana olleissa kunnissa ja yrityksissä ja yhdessä löytyneiden työmuotojen aktiivinen markkinointi

Harrastajateatteriverkosto

Framil-keskus palvelee laajaa harrastajakenttää ja tukee ryhmiä ammattilaistyövoiman käytössä esim. ohjauksessa, käsikirjoittamisessa ja lavastuksessa. Kehitteillä olevia projekteja ovat mm. yhteistyö alueen kirjoittajien kanssa paikallisten kantaesitysten lisäämiseksi ja valo- ja tekniikkaluston sekä asiantuntijoiden tieto- ja lainauspankki.

Jo olemassa olevaa toimintaa harrastajateatteriverkostolla on mm. teatteriolymperialaiset keväisin, teatterinjohtajien ja -ohjaajien vertaistukiverkosto, näyttelijöiden kierrätys, vuosittainen teatterien yhteinen harrastajateatterileiri sekä osallistuminen Illan ohjelmaan ja sen kehittämiseen.

YHTEISTYÖTAHOT

Framil-keskus toimii aloitteentekijänä ja aktiivisena osallistujana kulttuuripoliittisessa keskustelussa. Projekteille haetaan yhteistyökumppaneita, joista luontevina esimerkkeinä mainittakoon mm. TSEK (Turun seudun Kehittämiskeskus), Turku 2011 - kulttuuripääkaupunkihanke, Turun AMK:n taideakatemia, Varsinais-Suomen Taidetoimikunta, Läntinen tanssin aluekeskus, työvoimatoimistot, Arsnet, Turun kulttuurilautakunta ja lukuisat kulttuurialan järjestöt ja organisaatiot.

Framil-keskus linkittyy myös muiden aluekeskusten kanssa, esim. CIRKOn ja Joensuun esittävän taiteen keskuksen kanssa. Ruotsinkielisen Turunmaan teatteritoiminnan kehittämiseksi yhteistyöstä on neuvoteltu Produforumin kanssa. Framil-keskuksen toiminta tuodaan myös valtakunnallisten alan järjestöjen mm. Teatterikeskuksen, Temen ja Näyttelijäliiton tietoon.

Kuva: Marja Susi: Ilmesty! -museodraama

ORGANISAATIOMALLI

Framil-keskusta hallinnoimaan perustetaan Framil ry:n hallituksen nimeämä keskuksen seurantaryhmä (4-5 henkilöä). Hallitus valitsee seurantaryhmään edustajia tärkeimmistä rahoittajatahoista sekä Framil ry:stä.

Työntekijät

Koordinaattorin tehtäviä ovat denpito jäsenistöön ja viranomaisiin ja esittävän taiteen ja soveltavan draaman tuotannon kehittäminen.

Projektityöntekijät vastaavat kukin projektin etenemisestä yhteistyökumppaneiden kanssa.

Kulttuurialan harjoittelijat (korkeakoulut, ammattikorkeakoulut) luovat tärkeän apuresurssin keskuksen toiminnalle.

Illan ohjelman toimittaja kokoaa esitteen neljä kertaa vuodessa ja huolehtii sen materiaalista, taitosta, laskutuksesta ja painatuksesta. Toimittajan palkkio on maksettu tähänkin saakka esitteen tuotosta, ja järjestelmä toimii hyvin.

Asiantuntijatyöryhmiä voidaan koota tarpeen mukaan. 3-5 hengen työryhmät toimivat projektien sisällön tukena, ja heille maksetaan pientä kokouspalkkiota.

TALOUS

Framil-keskuksen talous perustuu omaan varainhankintaan sekä julkisen vallan eri hallintoalueilta tulevaan tukeen. Projektikohtaisesti haetaan rahoituskanavia mm. EU-rahastoista. Tila- ja laitekuluja katetaan vuokraustoiminnalla, kuitenkin siten, että se toimijoille mahdollisimman edullinen. Kiertue- ja muulle esitystoiminnalle keskus etsii uusia asiakkaita ja yhteistyökumppaneita.

Framil-keskuksen tulevaisuus

Viiden pilottivuotensa aikana Framil-keskus asettuu keskeiseksi näyttämö- ja esitystaiteen toimijaksi Varsinais-Suomessa. Keskuksen käynnistyksessä hyödynnetään toisaalta kokemuksia tanssin aluekeskuksen alkumetreiltä, toisaalta Framil-yhdistyksen tähänastisesta toiminnasta kertynyttä tietoa. Haasteet vuonna 2011 ovat Turun seudulla mittavat kulttuuripääkaupunkivuoden johdosta. Framil-keskus toimijoineen tulee olemaan omalta osaltaan merkittävä tuotantotekijä vuoden tapahtumille.

Valtiovalta on toistaiseksi keskittynyt valtionosuuslain piirissä olevan näyttämötaiteen kentän toimintaolosuhteiden kehittämiseen. Vapaan kentän ongelmat eivät kuitenkaan voi odottaa. Onnistunut pilottihanke Varsinais-Suomessa vakuuttaisi varmasti sekä valtionhallinnon että kunnalliset toimijat vapaan kentän tarjoamista mahdollisuuksista. On olemassa paljon tarpeita, joihin valtionosuusteatterit eivät voi vastata, mutta joita vapaa kenttä, saadessaan toimintaedellytykset kuntoon, on omiaan palvelemaan – esimerkkeinä yhteistyö sosiaali- ja terveysalan ja yritysten kanssa, erilaiset koulutushankkeet ja kokeellinen, poikkitaiteellinen yhteistyö.

Viimeisenä toimintavuotenaan keskus varmistaa jatkon rahoituksen. Mahdollisia rahoittajia ovat Opetusministeriö, Turun kaupunki, Varsinais-Suomen Taidetoimikunta, yksityiset tahot ja EU:n rahastot.

9. Pohjois-Karjalan esittävän taiteen keskus (Etk)

TAUSTA

Esittävän taiteen ammattilaisten joukko sekä erityisesti soveltavan taiteen kysyntä kasvavat koko ajan myös Pohjois-Karjalassa. Esittävän taiteen keskus yhdistää tarjonnan ja kysynnän.

ETK:ta on valmisteltu aktiivisesti jo vuodesta 2000. Erityisesti viime vuosien aikana suunnitelma on tiivistynyt ja konkretisoitunut. Viimeisimpänä hankkeena on käynnistetty toiminta Pakkahuoneella, uudessa esittävän taiteen tilassa Joensuun keskustassa. Pakkahuone mahdollistaa esittävän taiteen toimijoiden laajemman työllistymisen ja yleisön kohtaamisen.

Eri toimijoiden yhteistyön tuloksena on myös syntynyt tutkimuksia ja kartoituksia esittävän taiteen tilasta alueella, aiheesta on järjestetty tapaamisia ja seminaareja sekä yhteistyötä on tehty eri projektien muodossa.

Kuva: Pasi Rasamäki

Joensuun Pakkahuonetta hallinnoi Esittävän taiteen tila ry. Siihen kuuluu viisi alan yhdistystä: Rajake ry, Vääräpyörä, Joensuun Vapaa Teatteri, Satuteatteri Punahilkka ja Joensuun muusikot ry. Esittävän taiteen tila ry vuokraa Pakkahuonetta Joensuun kaupungilta. Pakkahuoneella on kaksi salia harjoitus- ja esitystoimintaa varten, kahviotila, keittiö, pukuhuone, toimistotila ja ullakko. Pakkahuoneella on ensimmäisen toimintakauden aikana järjestetty mm. teatteri-, tanssi- ja musiikkiesityksiä, erilaisia työpajoja ja tapahtumia. Tila on osoittanut tarpeellisuutensa todella nopeasti ja myös yleisö on löytänyt uuden kulttuuritalon.

Pohjois-Karjalan maakuntaliiton julkaisussa "Kulttuuri Pohjois-Karjalan aluekehityksessä, strategiset valinnat 2007–2013" esittävän taiteen tilojen parantaminen poikkitaiteellisista lähtökohdista on mainittu Kehittämislinja 4-kohdassa konkreettisten toimien yhtenä kohtana. Esittävän taiteen keskus on siis maakuntaliiton strategisten valintojen mukainen toimintamalli. ETK vastaa maakuntaliiton määrittelyihin esimerkiksi strategian kohdassa 2.2. Kulttuuri tuotannollisena klusterina: "Yhteiskunnassa käynnissä oleva rakennemuutos merkitsee kuntien kulttuuripalvelujen keskittämistä ja muuttamista entistä enemmän ostopalveluiksi. Muutoksen toimivuuden ehtona on, että yritysten ja järjestöjen edellytykset kulttuuripalvelujen tuottamiseen paranevat."... ETK:n

kautta ammattimainen, laadukas ja taiteellisesti korkeatasoinen toiminta mahdollistuu myös ostopalvelujen muodossa.

Pohjois-Karjalassa on keväällä 2008 haussa useita rakennerahastohankkeita esittävän taiteen tueksi; esittävän taiteen toimintaympäristön ja -verkoston kehittämishanke (EAKR), tuotanto-osaamista tanssin ammattilaisille (ESR) sekä työhyvinvointia kulttuurista (ESR).

Pohjois-Karjalassa esittävän taiteen tekijät toimivat varsin poikkitaiteellisesti ja alan koulutustarjonta on runsas. Pohjois-Karjalan Ammattiopisto Outokummusta valmistuu tanssijoita sekä valo- ja ääniteknikan ammattilaisia, Niittylahden opistossa on vuoden mittainen näyttelijäntöön linja, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulusta valmistuu musiikkipedagogeja ja Joensuun Konservatoriosta muusikoita. Myös taiteen perusopetusta järjestetään tanssin, teatterin ja musiikin puolella hyvin laajasti.

Itäinen tanssin aluekeskus on Pohjois-Karjalassa luonut mallin, jolla tanssitaiteilijat ovat keskuksen kautta työllistyneet eri tahoille. Tanssin aluekeskuksen tarjoamat palvelut on ilolla otettu vastaan esim. kunnissa, joiden on ollut helppo aluekeskuksen kautta ostaa vierailevia esityksiä tai opettajien palveluja. Tämä jo hyväksi havaittu toimintamalli on pohjana myös esittävän taiteen keskuksen toiminnassa.

Yksi ETK:n toiminnan perusajatus onkin luoda ja ylläpitää yhteistyösuhteita ja verkostoa esittävän taiteen tekijöiden ja palveluja tarvitsevien tahojen välillä. ETK luo taiteilijoille uusia työtilaisuuksia rakentamalla yhteistyömallin mm. alueen kuntien kanssa. Kuntien kulttuuripalvelujen supistumisen myötä ostopalvelu on monelle kunnalle ainoa mahdollisuus tarjota esittävän taiteen palveluja alueellaan. Yksityisillä taiteenharjoittajilla ja ryhmillä ei kuitenkaan usein ole resursseja tai valmiuksia määrätietoisesti tarjota ja markkinoida palvelujaan julkiselle sektorille.

TOIMINTA PÄHKINÄNKUORESSA

Pohjois-Karjalan esittävän taiteen keskus tulee olemaan Pohjois-Karjalan alueella vaikuttava yhteistyöorganisaatio, jonka keskeinen tehtävä on lisätä ja kehittää edelleen esittävän taiteen palveluja sekä tuotantoa ja niiden saavutettavuutta maakunnan eri puolilla.

MISSIO

ETK luo joustavan organisaation palvelemaan taiteen tekijöiden ja taiteen kuluttajien tarpeita Pohjois-Karjalassa.

VISIO

ETK:n kautta taiteen saavutettavuus paranee merkittävästi, taiteilijat työllistyvät, esittävän taiteen produktioiden hallinta yksinkertaistuu ja keskitetty synergia takaa korkean taiteellisen tason. Alueen koulutukselliset panostukset ammattimaiseen taiteen tekemiseen saavat vastinetta ja uutta merkitystä ETK-organisaation toimiessa taiteilijoiden työllistäjänä ja työtilaisuuksien välittäjänä.

Kuva: Aleksi Makkonen

TOIMINTAMUODOT

Pilotin aikana luodaan

Toimintamallit keskeisten yhteistyötahojen kanssa:

Pohjois-Karjalan kunnat:

ETK luo toimivan yhteistyömallin alueen kuntien kanssa taidepalvelujen tuottamiseksi ja välittämiseksi. Ensimmäisen vuoden aikana keskus tukee taiteilijoiden esiintymis- ja työpajatoimintaa edesauttaakseen verkostoitumista kuntien kanssa.

Joensuun Popmuusikot:

ETK on mukana kehittämässä toiminnallista kokonaisuutta uuden suunnitteilla olevan pop-talon ympärille.

ETK voi joustavan toimintamallinsa ansiosta toimia organisaattorina yhteistyössä Joensuun Popmuusikoiden kanssa eri taiteenaloja yhdistävissä projekteissa uudessa toimintaympäristössä.

Joensuun Kaupunginteatteri, Pohjois-Karjalan alueteatteri:

Kehitetään alueteatteritoimintaa yhdessä ETK:n kanssa ainakin soveltavan draaman, yleisötyön sekä työpajojen avulla.

Maakunnan ainoalla ammattiteatterilla, Joensuun Kaupunginteatterilla, ei ole riittävästi edellytyksiä monipuoliseen ja kattavaan kiertuetoimintaan maakunnan alueella. Alueteatteritoiminnan kehittäminen yhteistyössä ETK:n kanssa luo uusia työtilaisuuksia ja mahdollisuuksia myös alueen freelance taiteentekijöille. Myös teatterikuraattorin palkkaamista mietitään yhdessä ETK:n kanssa.

Pohjois-Karjalan taidetoimikunta

Esittävä taide kuuluu taidetoimikunnan painopistealueisiin. Sitä tuetaan erityisesti esittävän taiteen tuottaja-läänintaiteilijan työpanoksen kautta. Taidetoimikunta on ETK:n osarahoittajana sekä tarjoaa verkostonsa keskuksen käyttöön. Myös muut taidetoimikunnan projektit tukevat keskuksen toimintaa eri tavoin.

Laajennetaan ETK koko alaa koskevaksi yhteiseksi keskuksesi

Rakennetaan ETK – verkosto. Esittävän taiteen keskuksen alle kuuluvat tanssikeskus, lastenkulttuurikeskus sekä kaikki yksittäiset teatterin, musiikin, sirkuksen ja näitä soveltavien alojen yhdistykset ja tekijät.

Verkostoidutaan alueen kulttuuri-alan oppilaitosten ja yritysten kanssa. Yritykset tarvitsevat yhä enemmän räätälöityjä vapaa-ajan-, viihde- ja kulttuuripalveluja. ETK:n kautta alueen taiteilijat ja yritykset kohtaavat toisensa.

Käytännön toimet

Keskus tuottaa esityksiä, työpajoja, kiertueita, esitysvierailuja sekä organisoii yritysyhteistyötä ja kaupallisen rahan keräämistä. Taiteilijat työllistyvät hyvin, saavat palkkansa ETK:n kautta, jossa on joustava hallinto. Rakenteet vahvistuvat toimiviksi ja taide tulee lähemmäksi ihmisiä.

Toimivat yhteistyösuhteet vahvistuvat sekä Karjalan Tasavaltaan että Pietarin alueelle.

Esimerkkejä toiminnasta

Työhyvinvointi-paketit
 Esittävän taiteen festarit
 Yksin Sateessa -soolotanssi festivaali
 Hurmuri-lyhytteatterifestivaali
 Monikulttuurisuus-projektit
 Juurrutus-projekti tanssin ja musiikin opiskelijoille maakuntaan
 Sparraus esittävän taiteen projekteille
 Vaihto aluekeskusten kanssa, yhteinen sos- ja terv projekti

Yhteistyötahot

Joensuun Pakkahuone
 Joensuun Popmuusikot
 Joensuun Kaupunginteatteri
 Joensuun Konservatorion musiikin koulutusohjelma
 Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
 Pohjois-Karjalan taidetoimikunta
 Pohjois-Karjalan kunnat
 Pohjois-Karjalan Ammattiopisto Outokumpu
 Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu
 Itäinen tanssin keskus
 Cirko
 Framil
 Alueen yritykset

Organisaatiomalli

ETK:sta hallinnoi yhdistys, joka koostuu yhteistyökumppaneista. Ylintä hallintovaltaa käyttää yhdistyksen hallitus, joka toimii tuottajan työnantajana. Tuottaja palkataan kokopäiväisesti hoitamaan keskuksen asioita. Lisäksi palkataan taiteilijoita produktiokohtaisesti sekä projektityöntekijöitä, asiantuntijoita ja harjoittelijoita.

10. Pilottihankkeiden seuranta, arviointi ja jatkotoimenpiteet

Esittävän taiteen aluekeskusten pilottihanke käynnistyy vuonna 2009 Varsinais-Suomessa (Framil / Turku), Pohjois-Karjalassa (Joensuu) ja pääkaupunkiseudulla (Cirko / Helsinki) hankkeiden suunnittelijoiden aiemman toiminnan pohjalta, yksityiskohtaisten kehityshankesuunnitelmien mukaisesti. Pilottihankkeet kestävät viisi vuotta, vuoteen 2013 saakka.

Vuoden 2008 aikana valtion näyttämötaidetoimikunta tekee selvityksen muiden alueiden tarpeista ja edellytyksistä esittäen opetusministerille seuraavien kolmen esittävän taiteen aluekeskuspilottihankkeen käynnistämisestä esimerkiksi Pohjanmaalla sekä Pohjois- ja Kaakkois-Suomessa.

Perustettavien pilottihankkeiden toimintaa kehitetään alueiden erityisominaisuuksien ja -tarpeiden mukaisesti. Toimintamallien suunnittelussa tutkitaan verkostoitumista ja synergiaa erityisesti olemassa olevien monikulttuuristen hankkeiden, lastenkulttuurin ja tanssin aluekeskusten sekä alue- ja kaupunginteattereiden kanssa.

Pilottihankkeiden tavoitteiden toteutumista tutkitaan väliraporteissa, jotka kukin pilottihanke tuottaa vuoden 2011 lopussa sekä yhteisessä loppuraportissa, joka julkaistaan vuoden 2014 alussa. Esittävän taiteen aluekeskusten verkostoa kehitetään loppuraportin tulosten suuntaisesti osana valtion alueellisen tasa-arvon ja saavutettavuuden kokonaistavoitteita.

Alueellisia kehityshankkeita ja suunnitelmia

Helmikuussa 2008 näyttämötaidetoimikunnan kyselyyn vastanneilla alueellisilla taidetoimikunnilla oli useita alueellisten tuotantorakenteiden vahvistamiseen liittyviä hankkeita tai suunnitelmia. Jatkoselvitystyö seuraavien kolmen esittävän taiteen aluekeskuksen valitsemiseksi tehdään näiden suunnitelmien perusteella vuoden 2008 aikana.

Hämeen taidetoimikunnassa on kehitelty toimintamallia, jossa yhdistyvät yritysmaainen toimintakulttuuri ja yksityinen ja julkinen rahoitus. Hanketta tukisivat taidetoimikunta (työpanoksella), maakuntaliitto, seudullinen kehittämiskeskus, OPM (aluekeskuksen toiminta-avustus), EU (-hankkeet), kunnat, yritykset.

Kaakkois-Suomen taidetoimikunnassa viritellään lastenkulttuurikeskus Metkua Etelä-Karjalaan.

Oulun läänin taidetoimikunnassa on yritetty monin keinoin vahvistaa tuotantorakenteita. Esim. harrastajateattereiden kanssa yhteistyötä tekevä Teatteriosuuskunta Willi Lakeus (Ylivieska) etsii pysyvää teatteritilaa, teatteriryhmä Poppoo (Oulu) suunnittelee esitystoimintansa rinnalle kiertävää lasten ja nuorten teatterikoulua, G-voima (Kajaani) valmistelees Soveltavan esitystaiteen aluekeskushanketta vuosille 2009–14.

Pirkanmaan taidetoimikunnan alueella erillinen toimikunta (tuleva yhdistys) tähtää verkostoitumiseen ja suunnittelee soveltavan draaman ja esittävän taiteen keskuksen perustamista.

Pohjanmaalla Kaustiselle valmistellaan yhteisötaiteen osaamiskeskusta (Yhteisötaidekeskus MET ry), joka palvelisi koko aluetta. Keskus kokoaisi yhteen eri taiteenaloja, painopisteenään yhteisöteatteri sekä harjoittaisi alan tutkimus- ja kehitystoimintaa. Toiminta käynnistyy vuonna 2009.

Pohjois-Savossa Kuopion kaupunki on remontoanut entisen sotilaskoti Sotkun tilat, johon tulee tanssin ja esittävien taiteiden Kulttuurikeskus Sotku. Kuopion Musiikki- ja Tanssiakatemia käynnistää vuonna 2008 uuden koulutusohjelman "Tanssin ja musiikin soveltava käyttö".

SARKA - Luova Pohjois-Savo -hanketta koordinoi Kuopion kaupungin kulttuuripalvelut ja siinä ovat mukana Kuopion kaupungin kulttuurilaitokset, kulttuurin aluekeskukset ja alan oppilaitokset. Hanke kohdistuu kaikkiin kuntiin, kouluihin, kulttuuri- ja kirjastotoimeen sekä sosiaali- ja terveystoimeen.

Uudellamaalla toimii Produforum, joka vahvistaa pääkaupunkiseudun ruotsinkielisen kulttuurikentän yhteistyötä ja luo pysyviä tukirakenteita taiteilijoille. Svenska Kulturfondenin ja Svenska Folkskolans vännenin tukema. ESR-hanke on avoin kaikille taiteenaloille, mutta käytännössä painottunut teatteriin. Uusia Produforumeita on suunnitteilla Porvooseen, Espooseen, Karjaalle, Turkuun, Pietarsaareen ja Vaasaan. Produforumista voisi tulla näyttämö- ja soveltavan taiteen valtakunnallinen ruotsinkielinen aluekeskus.

Toimijoiden yhteiset projektit alueen ammattiteatterin tai muun taidelaitoksen kanssa

Taidelaitokset osallistuvat soveltavaan draamaan ja monikulttuurisuuteen liittyvien yleisötilaisuuksien järjestämiseen. Esimerkiksi Kaakkois-Suomessa teatteri ja taidemuseo ovat olleet mukana järjestämässä soveltavan taiteen seminaaria "Eheyttävät elämäntarinamme" sekä monikulttuurista "Näkymättömästä näkyväksi - kulttuuri mukana muuttaessa" -seminaria, joka kosketteli suomalais-venäläistä kulttuuria.

Oulun läänissä alueteatteri ja kaupunginteatterit sekä esimerkiksi Oulun taidekoulu ja Nuku-keskus tekevät jatkuvaa yhteistyötä, samoin Kajaanin kaupunginteatteri ja G-voima. Myös Keski-Pohjanmaan AMK:n teatterilmaisun ohjaajakoulutus työskentelee yhdessä monien toimijoiden kanssa. Oulun läänin taidetoimikunta on mukana monissa soveltavaa teatteria sisältävissä hankkeissa: Hailuoto Teatterifestivaali, NorthText - näytelmäkirjoittajakoulutus, Oulun läänin harrastajateatterikatselmus, Alueteatterin iltamat -projekti, Joutilas mies -ooppera. Kaikilla vakiintuneilla vapaan kentän ryhmillä on ollut yhteisötaiteen ja soveltavan taiteen hankkeita.

Keski-Pohjanmaan AMK ja Perhonjokilaakson kansalaisopisto ovat yhdessä Pohjanmaan taidetoimikunnan kanssa toteuttaneet VIRITÄ! - yhteisöteatterihankkeen, jossa selviteltiin yhteisötaiteen mahdollisuuksia maaseudulla. Keski-Pohjanmaan AMK, Keski-Pohjanmaan aluetaidemuseo ja Kokkolan kaupunginteatteri tekevät jatkuvasti yhteistyötä keskenään, samoin Svenska Yrkeshögskolan Wasa Teaterin ja muiden ruotsinkielisten teattereiden kanssa.

Pohjois-Savon taidetoimikunnassa on toteutettu yhteisöteatterihankkeena kiertue-esitys vanhuksille yhteistyössä teatterin, sosiaali- ja terveystoimen,

kulttuuritoimen ja kahden palvelutalon kanssa. Läänintaiteilija käsikirjoitti esityksen keräämänsä aineiston pohjalta ja kaupunginteatterin näyttelijät ovat esiintyneet vanhuksille jo liki 50 kertaa. Kiertue jatkuu syksyllä 2008.

Kuopion nuorisotoimi, kulttuuritoimi ja Terve Kuopio -hanke ovat mukana nuorille suunnatussa yhteisöteatterihankkeessa, jossa tehdään kiertävä teatteriesitys nuorten kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta.

Uudellamaalla Folkhälsan ja vapaat ryhmät tekevät yhteistyötä. Produforumissa on alkamassa kaksi uutta yleisötyöprojektia, toinen vapaille ryhmille ja toinen Helsingin, Turun ja Vaasan ruotsinkielisten teattereiden kanssa.

Kanta-Hämeeseen on syntymässä kolmen kulttuurikeskuksen verkosto (Verkatehdas - Wahrenkeskus - Voimala) Hämeenlinnaan, Forssaan ja Riihimäelle. Kulttuurista voisi tulla elinkeinopoliittinen painopiste, kuten matkailusta on tullut. Tarvittaisiin maakunnallinen kulttuurin kehittämiskeskus.

Kuva: Pasi Rasamäki

11. Esittävän taiteen aluekeskushanke – yhteenveto

Valtion näyttämötaidoimikunta ideoi vuonna 2006 teatteripoliittisessa ohjelmassaan aluekeskusmallia, jossa maakuntateattereiden rinnalle perustetaan itsenäisiä näyttämötaiteen aluekeskuksia saattamaan yhteen soveltavan teatterin ja muun marginaalissa olevan näyttämötaiteen tarjonnan ja kysynnän. Ohjelman mukaan aluekeskukset toimivat sateenvarjo-organisaationa myös muilla heikkojen tuotantorakenteiden aloilla, kuten sirkuksen, performanssin ja yksittäisten taiteilijoiden produktioiden markkinoinnissa.

Esittävän taiteen uusien alojen ja taiteen soveltavan käytön lisääntyneet koulutus tuottaa jatkuvasti ammattitaitoista työvoimaa, jonka työllistymiseen alan vanhat rakenteet eivät kykene vastaamaan. Myöskään esittävän taiteen alueellisen saatavuuden tasa-arvo ja monikulttuurisuuden vaatimukset eivät toteudu nykyisen kaupungin- ja aluetheateriverkoston avulla.

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelman kulttuuripoliittinen painopiste on maanlaajuisen alueellisen tasa-arvon ja saavutettavuuden korostamisessa. Kuluvan vuoden talousarviossa tuetaan erityisesti kulttuuritoimijoiden kansallista ja kansainvälistä verkostoitumista, alueellisten taide- ja kulttuuripalvelujen parantamista sekä eri väestöryhmien taide- ja kulttuuripalvelujen saavutettavuuden lisäämistä.

Näyttämötaidoimikunta näkee esittävän taiteen uusimpien muotojen tukemisen elintärkeänä koko esittävän taiteen kehitykselle. Tuen avulla parannetaan vailla rakenteita toimivien uusien alojen kehittymistä sekä taiteen alueellisen saatavuuden tasavertaisuutta. Näyttämötaidoimikunta ehdottaakin yhdessä alueellisten toimijoiden kanssa esittävän taiteen aluekeskusten viisivuotisen pilottihankkeen käynnistämistä vuoden 2009 alussa.

Ensimmäisessä vaiheessa Turkuun, Joensuuhun ja Helsinkiin perustettavat kolme pilottialuekeskusta toimivat sateenvarjo-organisaationa esittävän taiteen uusien alojen vahvistamiseksi. Pilottihankkeissa tutkitaan ja kehitetään keskenään erilaisten alueellisten ja taiteellisten painotusten mukaista toimintaa ja yhteistyömalleja. Kehitettäviä toiminnan muotoja ovat erityisesti alueellisen esittävän taiteen toiminnan tasa-arvon parantaminen, tuotannollisen väliportaana osaamisen kehittäminen, markkinointiyhteistyön ja tiedotuksen parantaminen, monikulttuurisen työn tukeminen, alueellisten ja alueiden välisten yhteistyösuhteiden ja verkostojen ylläpitäminen ja kehittäminen sekä kansainvälisen yhteistyön vahvistaminen.

Alueellisen tasavertaisuuden toteutumiseksi näyttämötaidoimikunta pitää tarpeellisena yhteensä kuuden esittävän taiteen pilottialuekeskuksen perustamista. Toimikunta tekee opetusministeriölle ehdotuksen verkoston laajenemisesta vuoden 2008 aikana valmistamansa laajan selvityksen perusteella. Pilottihankkeiden toteutus ja rahoitus pohjautuvat opetusministeriön sekä alueiden ja kaupunkien pitkäjänteiseen sitoutumiseen ja yhteistyöhön.